

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA DLA KADRY KIEROWNICZEJ
BIBLIOTEK TEOLOGICZNYCH W POLSCE
ZORGANIZOWANA
PRZEZ OŚRODEK ARCHIWÓW, BIBLIOTEK I MUZEÓW KOŚCIELNYCH
PRZY KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM
W DNIACH 15 I 16 WRZEŚNIA 1981 ROKU W LUBLINIE
NA TEMAT
PROBLEMY BIBLIOTEKI TEOLOGICZNEJ
(OMÓWIENIE, REFERATY, GŁOSY W DYSKUSJI)

LUBLIN 1982

KS. JANUSZ KANIA

PROBLEMY POLSKICH BIBLIOTEK TEOLOGICZNYCH W ŚWIEŹLE OBRAD ICH KADRY KIEROWNICZEJ ODBYTYCH W LUBLINIE 15—16 WRZEŚNIA 1981 ROKU

1. WSTĘP

Zorganizowana przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ogólnopolska konferencja dla kadry kierowniczej bibliotek teologicznych w Polsce na temat „Problemy biblioteki teologicznej” miała na celu „m.in. ujednoczenie działalności tych ośrodków zarówno gdy chodzi o kompletowanie zbiorów, jak i ich udostępnienie” (ks. prof. dr hab. Zygmunt Zieliński, dyrektor Ośrodka ABMK).

Konferencja była kolejnym ogniwem prowadzonej przez Ośrodek — w ramach jego statutowej działalności na polu „zorganizowania i sprawowania opieki metodyczno-naukowej nad archiwami, bibliotekami i muzeami kościelnymi tak diecezjalnymi, jak i zakonnymi w Polsce” (I. § 3 statutu Ośrodka ABMK) — akcji szkoleniowej dla pracowników bibliotek kościelnych w całym kraju.

Konieczność szkolenia kadry bibliotekarzy podniósł w swoich rezolucjach podjętych w oparciu o ocenę stanu i potrzeb bibliotek kościelnych pierwszy zjazd archiwistów, bibliotekarzy i muzeologów kościelnych na Jasnej Górze (26—27 VI 1957 r.), zwołany przez Ośrodek ABMK¹. Akcję tę podjęto już w pierwszym roku działalności Ośrodka, organizując w dniach 1—6 lipca 1957 r. kurs bibliotekarski dla sióstr zakonnych, oraz w dniach 2—14 września tegoż roku kurs bibliograficzny w zakresie metody pracy bibliograficznej dla pracowników bibliotek kościelnych przy instytucjach diecezjalnych i zakonnych². Z kolei w dniach 4—8 lipca 1960 r. odbył się kurs dla pracowników inwentary-

¹ Archiwum Ośrodka ABMK,teczka akt: Zjazd ABMK 1957;— R. Gustaw: *Stan i potrzeby bibliotek kościelnych oraz program pracy na najbliższy okres*. „Arch. Bibl. Muz.”, t. 1: 1959/60, z. 1, s. 34—43.

² Archiwum Ośrodka ABMK,teczka akt: Sprawozdania roczne;teczka akt: Artykuły i referaty;— W. Nowodworski: *Kurs bibliotekarski dla pracowników bibliotek kościelnych przy instytucjach diecezjalnych i zakonnych*. „Prz. bibl.”, r. 24: 1956, s. 82—84; Tenże: *Działalność Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w zakresie reorganizacji zbiorów kościelnych*. „Prz. bibl.”, r. 26: 1958, s. 87—90.

zujących średniowieczne rękopisy biblioteczne, zorganizowany w związku z zainicjowaną przez Instytut Badań Literackich PAN akcją rejestracji rękopisów. W czasie zajęć położono nacisk na zapoznanie pracowników zbiorów kościelnych z zagadnieniami konserwacji i naukowego opracowania rękopisów bibliotecznych³. Problematyka biblioteczna wchodziła częściowo w zakres tematów podjętych przez seminarium muzealnictwa kościelnego zorganizowanego przez Ośrodek ABMK w dniach 15—17 września 1964 r. R. Jahoda Żółtowski wygłosił wykład „Oprawa rękopisów i starodruków”⁴. Seminarium bibliotekarskie w 1966 r. (27 VI — 1 VII) podjęło „całość zagadnień techniki bibliotecznej dostosowanej do charakteru i potrzeb biblioteki, w której ma być ona zastosowana”⁵. W dniach 25—29 czerwca 1974 r. odbyło się podstawowe seminarium bibliotekarskie, przeznaczone dla kandydatów i początkujących bibliotekarzy nie posiadających specjalistycznego przygotowania. Obejmowało ono podstawowe wiadomości z zakresu bibliotekarstwa oraz kompleks zagadnień dotyczących merytorycznych czynności potrzebnych do prawidłowego zorganizowania i funkcjonowania biblioteki⁶.

Podobnie jak wszystkie dotychczasowe kursy i seminaria oragnizowane przez Ośrodek ABMK, tak też ubiegłoroczna konferencja kadry kierowniczej bibliotek teologicznych obradowała w pomieszczeniach Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

2. PRZEBIEG KONFERENCJI

Program wygłoszonych referatów przedstawiał się następująco:

15 września — wtorek:

- 9.00 — Biblioteka teologiczna: jej specyfika i funkcje — ks. mgr Feliks Lenort,
- 11.00 — Polityka gromadzenia zbiorów w bibliotece teologicznej — o. mgr Władysław Sotowski OFM,
- 15.00 — Ze współczesnej problematyki informacji katalogowej — mgr Bronisława Koszałka,

³ Archiwum Ośrodka ABMK, teczka: Artykuły i referaty;— B. Kumor: *Sprawozdanie z kursu dla pracowników inwentaryzacji średniowiecznych rękopisów bibliotecznych, zorganizowanego przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych w dniach od 4 do 8 lipca 1960 r.* „Arch. Bibl. Muz.”, t. 2: 1961, s. 283—288.

⁴ J. Seyda: *Sprawozdanie z seminarium muzealnictwa kościelnego, zorganizowanego przez Ośrodek ABMK w Lublinie w dniach od 15 do 17 września 1964 roku.* „Arch. Bibl. Muz.”, t. 10: 1965, s. 279—280.

⁵ Archiwum Ośrodka ABMK, teczka akt: Seminarium bibliotekarstwa 1966;— W. Nowodworski: *Seminarium techniki bibliotecznej na KUL w Lublinie od 27 VI do 1 VII 1966.* „Arch. Bibl. Muz.”, t. 14: 1967, s. 227—230.

⁶ L.J. Wojsław: *Sprawozdanie z działalności Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy KUL za lata 1974—1975.* „Arch. Bibl. Muz.”, t. 33: 1976, s. 361—362.

17.00 — Biblioteka teologiczna jako centrum informacji i dokumentacji
— o. dr Kazimierz Marciniak OP.

16 września — środa:

- 9.00 — Rękopisy, stare druki i inne zbiory specjalne w bibliotece teologicznej — o. mgr Andrzej Pabin OFM,
11.00 — Współpraca bibliotek teologicznych w Polsce — ks. dr Adam Nowak,
15.00 — Z doświadczeń Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w zakresie gromadzenia księgozbioru teologicznego — mgr Danuta Dzierzkowska,
17.00 — Z doświadczeń Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w zakresie klasyfikacji księgozbioru teologicznego — dr Bohdan Królikowski.

Wystosowano zaproszenie do 100 placówek na terenie całego kraju. Udział swoich przedstawicieli zapowiedziało 36 ośrodków. Przybyli delegaci z 34 bibliotek:

1. Biblioteka Arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku: ks. Tadeusz Paprocki *.
2. Biblioteka Diecezjalna w Częstochowie: ks. Mirosław Sikora, ks. Jan Związek,
3. Biblioteka Diecezjalno-seminaryjna w Katowicach: ks. Józef Kiedos,
4. Biblioteka Księży Misjonarzy Św. Rodziny w Kazimierzu Biskupim: ks. Marian Bocian,
5. Księgozbiór Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie: s. Lucjana Czech,
6. Biblioteka Alumnału Księży Zmartwychwstańców w Krakowie: Kazimierz Sawościanik,
7. Biblioteka Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie: o. Andrzej Pabin,
8. Biblioteka OO. Franciszkanów w Krakowie: o. Dionizy Smałkowski,
9. Biblioteka OO. Franciszkanów Reformatów w Krakowie: br. Patryk Lazarowicz,
10. Biblioteka Kapituły Metropolitalnej w Krakowie: s. Klara Antosiewicz,
11. Biblioteka OO. Kapucynów w Krakowie: o. Michał Dziuba,
12. Biblioteka Wydziału Filozoficznego TJ w Krakowie: ks. Ludwik Grzebień,
13. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie n. Wartą: ks. Władysław Grochał,
14. Archiwum i Biblioteka Kurii Arcybiskupiej w Lubaczowie: s. Fides Urszula Rozkosz,
15. Biblioteka Księży Marianów w Lublinie: ks. Jan Rokosz, ks. Franciszek Smagor,
16. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie: Halina Kazimierzak, ks. Janusz Nagórny,
17. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Łomży: M. Chmielecki,
18. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi: Halina Trąbska, Paweł Zieliński.

---

* Sekretariat Ośrodka ABMK informuje, że nie od wszystkich uczestników konferencji otrzymał pełną ankietę personalną. Stąd przyjęto zasadę, aby nie podawać w wykazie przedstawicieli bibliotek ich tytułów naukowych.

19. Biblioteka Sióstr Św. Michała Archaniola w Miejscu Piastowym: s. Euzebia Japoł, s. Szymona Trela,
20. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Nysie: ks. Jan Kopiec,
21. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Misjonarzy Oblatów w Obrze: ks. Tadeusz Czaja,
22. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Ołtarzewie: s. Gracjana Tymińska,
23. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu: Jerzy Gałązka, Andrzej Piela, Jan Płócienniczak,
24. Biblioteka Seminarium Misyjnego Księży Werbistów w Pieniężnie: s. Henryka Dyrszlag,
25. Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu: ks. Feliks Lenort,
26. Biblioteka Towarzystwa Chrystusowego w Poznaniu: ks. Jan Jabłoński, Witold Pawlikowski,
27. Biblioteka Diecezjalna i Seminaryjna w Przemyślu: ks. Henryk Borecz,
28. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie: ks. Adam Nowak,
29. Biblioteka Prowincjonalna OO. Redemptorystów w Tuchowie: Stanisław Derus, s. Jadwiga Piątek,
30. Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku: s. Agnieszka Jabłonowska, ks. Kazimierz Rulka,
31. Biblioteka Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie: Andrzej Dziubecki, Piotr Latawiec,
32. Biblioteka Pisarzy Towarzystwa Jezusowego w Warszawie: Zbigniew Łada, Ewa Poleszak,
33. Biblioteka SS. Dominikanek Misjonek w Zielonce k. Warszawy: s. Elżbieta Kubica.

W posiedzeniach brali udział liczni pracownicy BU KUL oraz odbywający w niej praktykę studenci UMK w Toruniu. Łącznie liczba uczestników wynosiła około 100 osób. Pracownicy biblioteki uniwersyteckiej udzielili pomocy w przygotowaniu sali posiedzeń i rejestracji przebiegu obrad na taśmie magnetofonowej.

Otwarcia konferencji dokonał dyrektor BU KUL Andrzej Paluchowski, otwarcia drugiego dnia obrad dyrektor Ośrodka ABMK ks. prof. dr hab. Zygmunt Zieliński. Pierwszego dnia posiedzeniom przedpołudniowym przewodniczył ks. prof. dr hab. Stanisław Librowski (KUL), popołudniowym — ks. doc. dr hab. Ludwik Grzebień (TJ Kraków); drugiego dnia przed południem: dyrektor Biblioteki ATK — Andrzej Dziubecki, po południu — ks. prof. Zieliński.

Niniejsze omówienie stawia sobie za cel przedstawienie problemów i postulatów konferencji; uwzględniono w nim — dla lepszego uwidocznienia wyników konferencji — całość spraw, jakie poddano pod dyskusję. Załączone materiały stanowią szczegółowe rozwinięcie części poruszonych w niniejszym sprawozdaniu zagadnień. Publikujemy tylko referaty udostępnione przez autorów i te głosy w dyskusji, których autorzy zechcieli autoryzować przesłane przez Ośrodek teksty własnych wypowiedzi.

Podstawowy dla tematyki konferencji problem podjął **F. Lenort** — „**Biblioteka teologiczna: jej specyfika i funkcje**”. Prelegent zwrócił uwagę na prawie zupełny brak polskich opracowań z zakresu teorii bibliotekarstwa kościelnego. Należy przyznać rację F. Lenortowi, że rzeczywiście nie sposób przecenić potrzeby rodzimej refleksji teoretycznej w tej dziedzinie, zważywszy na — uwarunkowaną przeszłością oraz współczesnymi możliwościami — specyfikę kościelnych zbiorów bibliotecznych w Polsce. W sytuacji, kiedy istnieje szerokie zaplecze polskiej literatury naukowej z zakresu teorii i praktyki bibliotekarskiej pozakościelnej — na który to fakt zwrócił uwagę referent — tym bardziej narzuca się konieczność pogłębienia refleksji naukowej nad całokształtem zjawisk związanych z biblioteką teologiczną. Wspomniane niedostatki teoretyczne zmusiły Lenorta do zaproponowania uściśleń terminologicznych w ważkiej dla dalszych obrad sprawie: co należy rozumieć pod pojęciem biblioteki teologicznej? Autor skłaniał się do twierdzenia, określającego każdą bibliotekę kościelną (w rozumieniu ksiąźnicy związanej z instytucją lub jednostką administracji kościelnej) jako bibliotekę teologiczną, stwierdzając jednocześnie, że nie każda ksiąźnica teologiczna jest biblioteką kościelną. W ramach ogólnej teorii biblioteki księgozbiory teologiczne, jako związane głównie z różnego rodzaju uczelniami teologicznymi, należy zaklasyfikować do grupy bibliotek naukowych specjalnych, tj. o ograniczonym tematycznie zakresie zbiorów, ale o większym stopniu kompletności oraz większej sprawności obsługi bibliotecznej. W ramach tej klasyfikacji specjalne miejsce przypada bibliotekom typu BU KUL, będącej ksiąźnicą wielodziałową o kilku wyspecjalizowanych — obok teologicznego — równorzędnych działach w zakresie specjalizacji ogólnohumanistycznej; jest to biblioteka naukowa wielospecjalizacyjna, zbliżona do typu biblioteki naukowej ogólnej.

W nawiązaniu dyskusji ks. prof. Librowski zwrócił uwagę na konieczność uwzględnienia przy opracowywaniu teorii biblioteki teologicznej miejsca mniejszych księgozbiorów (np. podręczne w archiwum i muzeum, zbiory biskupów) oraz niejednokrotnie dużych zbiorów dubletów bibliotek seminaryjskich i zakonnych. Na obecnym etapie należy korzystać z teoretycznego dorobku ogólnobibliotecznego. Główny pion ksiąźnic kościelnych to seminaryjskie biblioteki diecezjalne i zakonne, a tym samym biblioteki z natury rzeczy teologiczne.

Zasadniczy nurt dyskusji oscylował wokół podniesionych przez prelegenta zagadnień terminologicznych; w części postulatywnej podjęto myśl wypracowania polskiej teorii biblioteki teologicznej. W tym drugim przypadku należy odnotować głos domagający się wypracowania teorii i organizacji obejmującej nie tylko specjalistyczne biblioteki teologiczne, ale także ogół bibliotek kościelnych (Pawlikowski). Propozycje

wysuwane przez referenta oraz poszczególnych uczestników dyskusji w kwestii definicji biblioteki kościelnej i teologicznej były w większości przypadków zbieżne; różniło je niekiedy rozłożenie akcentów. I tak, o ile Lenort podkreślał w przypadku biblioteki teologicznej fakt jej związku z kościelną instytucją kształcenia, o tyle Pabin wysuwał na pierwszy plan to, iż profil biblioteki jest wyznaczany przez typ jej zbiorów (zakres tematyczny). W świetle tej ostatniej wypowiedzi na miano biblioteki teologicznej może zasługiwać ksiąznica nie będąca własnością instytucji kościelnej. Ponieważ większość polskich zbiorów teologicznych zawdzięcza swój profil związkom z uczelniami teologicznymi, w praktyce obie wypowiedzi w zasadzie pokrywają się, jednocześnie uzupełniając się wzajemnie.

Następnie zwrócono uwagę na trudności związane z precyzyjnym określeniem zadań biblioteki teologicznej (Marciniak). Losy powstawania poszczególnych zbiorów, charakteryzujące się dużą przypadkowością, a również ich aktualne cele determinują specyfikę poszczególnych książnic.

Do wyjaśnienia miejsca BU KUL w ogólnopolskiej sieci bibliotek kościelnych przyczyniła się wypowiedź jej dyrektora A. Paluchowskiego, który nawiązał do najczęściej używanych w stosunku do kulowskiej biblioteki określeń: biblioteka centralna, uniwersalna, kościelna. Jego zdaniem, brak czynnika formalnego powiązania z siecią terenowych bibliotek kościelnych powoduje, iż określanie BU KUL jako centralnej nie jest w pełni poprawne. Bardziej właściwy byłby na to miejsce termin biblioteka główna w zakresie nauk teologicznych w Polsce. Fakt, że uniwersytet ma charakter zawężony do dyscyplin humanistycznych, rzutuje na profil zbiorów: poza zbiorami w szerokim rozumieniu humanistycznymi gromadzi ona tylko fundamentalne dzieła z zakresu metodologii i historii nauki; dlatego trudno uznać bibliotekę kulowską za uniwersalną. Jest więc ona, w zgodzie ze swoją dwoistą rolą, zarówno humanistyczną (w szerokim rozumieniu) biblioteką uniwersytecką, a jednocześnie specjalną w zakresie teologii, religiologii, historii Kościoła, wiedzy o kulturze chrześcijańskiej (w szerokim znaczeniu), jak też kościelną, ponieważ gwarantem jej egzystencji jest Kościół.

W. Sotowski: „Polityka gromadzenia zbiorów w bibliotece teologicznej”.

Referent bazując na swoim długoletnim doświadczeniu pracownika BU KUL skoncentrował się głównie na praktycznej stronie polityki gromadzenia zbiorów. W tym też kierunku potoczyła się dyskusja. Zwrócono przede wszystkim uwagę na najczęściej spotykane w tej dziedzinie trudności. Do tych tematów należała sprawa tzw. egzemplarza obowiąz-

kowego wydawnictw katolickich oraz realizowania przez te wydawnictwa złożonych zamówień (Marciniak, Rulka, Czaja, Sotowski, Grzebień). Z wypowiedzi wynikało, że zarówno w jednym, jak i w drugim przypadku można liczyć tylko na niektóre firmy. Zwrócono uwagę na tak ważne źródło zaopatrzenia bibliotek, jakim są przekazywane w formie darów księgozbiory i egzemplarze autorskie (Związek, Rulka, Sotowski, Librowski). Co do sposobu zaopatrywania się w nowości wydawnicze, w sytuacji nieskuteczności dotychczasowych odgórnych zarządzeń, wysunięto — za wzorem Zachodu — propozycję zorganizowania księgarni wysyłkowej prowadzonej np. przez jakieś zgromadzenie zakonne (Sotowski).

Konieczność kompletowania przez poszczególne ośrodki literatury regionalnej (Związek, Librowski) oraz m.in. problemy stawiane przez napływ przypadkowych nabytków (np. dary) uzmysłowiły wagę planowej selekcji książek i czasopism, a także sprawnego funkcjonowania informacji o nowych publikacjach religijnych (Nowak, Lenort, Sotowski, Grzebień). Zaapelowano do środowiska biblioteki uniwersyteckiej o wypracowanie klarownych zasad polityki gromadzenia zbioru teologicznego (Lenort). Tenże opowiedział się za wąskotematyczną specjalizacją bibliotek diecezjalnych i zakonnych uczelni teologicznych jako podstawową zasadą w dziedzinie gromadzenia zasobu (obok profilu ogólnoteologicznego), widząc na tym odcinku miejsce dla Ośrodka ABMK jako placówki koordynującej program specjalizacyjny. W trakcie wymiany poglądów wysunięto pewne zastrzeżenia odnośnie możliwości opracowania szczegółowych zasad dla użytku ogółu bibliotek. Tego rodzaju przedsięwzięcie mogłoby jedynie dostarczyć materiału do dalszej dyskusji (Sotowski).

W dziedzinie informacji szczególnie zaniedbany okazał się praktycznie niefunkcjonujący dział powiadomień o religijnych publikacjach kościelnych wydawców nieprofesjonalnych. Znowu wypłynęła rola BU KUL jako centralnego ośrodka opracowującego i ogłaszającego tego rodzaju wykazy druków, uwzględniające również inne trudno dostępne pozycje, m.in. wydawnictwa małej poligrafii nie podawane w urzędowym biuletynie Biblioteki Narodowej (Lenort, Grzebień). Byłby to więc biuletyn podstawowych wydawnictw kościelnych. Z kolei Sotowski był zdania, aby informacje o nowych drukach ogłaszały same wydawnictwa; pozycje tzw. małej poligrafii winny kompletować główne biblioteki diecezjalne.

W konkretnej kwestii włączania do zbioru bibliotecznego darowizn zaistniała kontrowersja: rozbijać je i wyłączać dublety wartościowych zbiorów personalnych, czy zachować jako księgozbiory wydzielone? Zwolennikiem zachowania w całości szczególnie cennych kolekcji w charakterze zbiorów wydzielonych okazał się Rulka, natomiast Sotowski

stał na stanowisku, iż na etapie kontynuowania księgozbioru nie można wprowadzać zbiorów wydzielonych.

B. Koszałka: „Ze współczesnej problematyki infomacji katalogowej”.

Dyskusja toczyła się wokół sprawy wykorzystania doświadczeń największego kościelnego ośrodka bibliotecznego w Polsce w praktyce opracowywania katalogów w bibliotekach terenowych. Zgodzono się niemal jednogłośnie co do konieczności powielenia schematu katalogu rzeczowego BU KUL (m.in. Grzebień, Czaja). Pawlikowski wychodząc z założenia, że każda biblioteka posiada indywidualne oblicze i wymaga w związku z tym odpowiedniego dla jej specyfiki katalogu rzeczowego, skłonny był traktować publikacje schematu katalogu kulowskiego jako materiał podstawowy dla dalszych prac nad konkretnymi typami schematów. Referentka wyraziła przekonanie o możliwości opracowania jednego schematu dla wszystkich typów bibliotek. W zależności od sytuacji konkretna biblioteka mogłaby przyjąć podział „w głąb” na szczeblu odpowiadającym jej wielkości i specyfice. Dodatnią stroną tej koncepcji byłby wspólny wszystkim bibliotekom teologicznym ogólny kościec katalogu.

W podsumowaniu pierwszego dnia dyskusji dyrektor BU KUL omówił perspektywy i realne możliwości realizacji wysuwanych pod adresem biblioteki postulatów. Za najprostszą uznał sprawę publikacji schematu katalogu systematycznego. Poinformował też o projekcie zorganizowania w bibliotece komórki naukowej informacji teologicznej. W miejsce trudnej do opracowania w praktyce instrukcji o polityce gromadzenia zbioru widział jedynie możliwość zestawienia literatury przedmiotu z zakresu informacji bibliograficznej oraz literatury metodologicznej, jaka winna znaleźć się w każdej bibliotece.

K. Marciniak: „Biblioteka teologiczna jako centrum informacji i dokumentacji”.

K. Marciniak, przedstawiciel Instytutu Tomistycznego w Warszawie pracującego od lat z powodzeniem na polu dokumentacji i informacji, przedstawił fundamentalny dla udostępniania zbiorów bibliotecznych problem. Jego waga wzrasta w warunkach niedoboru i skromnych możliwości rozbudowy bibliotek kościelnych w Polsce, niekompletności ich zbiorów, przy jednocześnie lawinowym wzroście publikacji. Wszystko to dopinguje do stosowania najpełniejszych opracowań dokumentacyjnych i optymalnej organizacji informacji o posiadanych zasobach.

Co do zakresu podstawowych dla omawianego tematu pojęć (dokumentacja i informacja) autor skłaniał się do opinii tych uczonych zachodnich, którzy uważają je za terminy synonimiczne. W toku swego wystąpienia starał się przedstawić takie formy informacji naukowej, jakie

mogłaby pełnić przeciętna biblioteka teologiczna, nie dysponująca — jak np. Instytut Tomistyczny w Warszawie — osobnym ośrodkiem informacji. Brak takiego ośrodka nie wyklucza bowiem możliwości posiadania źródeł aktualnej informacji, takich jak encyklopedie, słowniki, biografie, informatory, poradniki, katalogi itp. Tak więc zasób narzędzi informacji zgromadzonych w bibliotece warunkuje jej funkcjonowanie jako miejsca informacji naukowej.

Specjalistyczny charakter bibliotek teologicznych oraz ich funkcje informacyjne narzucają konieczność ustalenia tematycznego zakresu i poziomów zbiorów. Wykorzystanie zgromadzonego zasobu zależy od stopnia rozbudowy własnego aparatu informacyjno-bibliograficznego, a więc katalogu alfabetycznego (autorskiego) książek, katalogu alfabetycznego czasopism, katalogu rzeczowego. Dla przeciętnej biblioteki teologicznej referent uznał za użyteczny dobry katalog przedmiotowy. Ideałem byłoby zamieszczanie oprócz zwykłego opisu bibliograficznego informacji o treści, co z kolei pociąga konieczność stworzenia dodatkowej kartoteki bibliograficznej. W sytuacji, kiedy czasopisma specjalistyczne są podstawowym źródłem informacji naukowej, katalog powinien uwzględniać poszczególne artykuły w czasopismach a także wydawnictwach o charakterze zbiorowym. Wzorowo prowadzony aparat informacyjny winien więc posiadać osobny katalog treści wydawniczych oraz indeksy: osobowy i nazw geograficznych. Wreszcie wskazane jest ułożenie zbiorów według określonych działów, ewentualnie tworzenie monotematycznych księgozbiorów specjalistycznych. Istotna sprawa to kompetencje bibliotekarza oparte na specjalistycznym przygotowaniu i własnej pracy badawczej.

Wystąpienie K. Marciniaka kończyły postulaty zdążające w kierunku położenia fundamentu pod informację naukową w polskich bibliotekach teologicznych: 1) ustalić i rozpowszechnić ogólne zasady opisu bibliograficznego czasopism; 2) opracować nowy centralny katalog czasopism teologicznych i filozoficznych; 3) stworzyć centralny katalog literatury teologicznej druków zwartych za wybrany okres w obrębie dwudziestego wieku.

W dyskusji zwrócono uwagę na fakt, że wystąpienie K. Marciniaka uwypukliło przede wszystkim ten aspekt kompleksu spraw składających się na rolę biblioteki jako ośrodka informacji i dokumentacji, który dotyczy informacji biblioteki o jej własnych zbiorach. Trzeba jednakże przypomnieć, iż w części postulatywnej tego wystąpienia autor wskazał podstawowe cele stojące na obecnym etapie przed polską teologiczną informacją naukową. Ukierunkowało to dyskusję, w trakcie której uznano stworzenie centralnego katalogu czasopism teologicznych w Polsce za rzecz nieodzowną i pierwszoplanową (Grzebień, Dziubecki, Marci-

niak). Okazało się, że stosunkowo łatwo sporządzić bibliografię bieżącą; bardziej skąplikowane — ale również możliwe do zrealizowania zadanie — to opracowanie bibliografii retrospektywnej (Dziubecki). Duże znaczenie miałyby opracowanie katalogu teologicznych publikacji podstawowych, szczególnie trudno dostępnych wielotomowych i seryjnych wydań (Grzebień, Marciniak). Koszty zagranicznych zestawień bibliograficznych ograniczają szansę tworzenia ośrodków informacji przy terenowych bibliotekach kościelnych, co sugerował Lenort (Marciniak).

Szczególnie cenne dla rozwoju polskiej informacji teologicznej wydają się być doświadczenia Instytutu Tomistycznego w Warszawie, prowadzącego od lat prace nad dokładną analizą czasopism pod kątem wartości treści teologicznych. Doświadczenia te wykorzystano już w wydanej przez ATK bibliografii. Przy opracowywaniu retrospektywnej bibliografii publikacji obcojęzycznych pomocne są publikacje zagraniczne podobnego typu (Marciniak).

Dyskusję zakończyła cenna deklaracja K. Marciniaka, który stwierdził, iż Instytut Tomistyczny w Warszawie po zakończeniu opracowywanej bibliografii czasopism dziewiętnastowiecznych, będzie dysponował organizacyjnymi i personalnymi możliwościami do podjęcia prac nad wydaniem katalogu obcych czasopism teologicznych w bibliotekach polskich.

Część wystąpień pierwszego dnia konferencji posiadała znaczny walor teoretyczny. Referaty i dyskusje drugiego dnia przyniosły większy ładunek informacji o pragmatyce bibliotecznej, aczkolwiek i tu rodziły się refleksje natury ogólnej. Jako pierwszy wystąpił **A. Pabin** prezentując opracowanie na temat „**Rękopisy, stare druki i inne zbiory specjalne w bibliotece teologicznej**”.

W trakcie dyskusji wyłoniło się kilka problemów, wokół których prowadzono rozważania. I tak do centralnych zagadnień w temacie zbiorów specjalnych należy niewątpliwie pilna sprawa ich konserwacji. „Chore” egzemplarze należy wyłączać z księgozbioru, aby usunąć źródło zakażenia (Nowak). Referent zwrócił uwagę na niewłaściwość stosowania środka DDT (pozostaje na kartach stały osad, szkodliwy dla zdrowia). Doraźnie można stosować muchozol, odkurzać i wietrzyć zbiory, ale właściwe postępowanie wymaga zastosowania komór próżniowych (Pabin). Wskazany jest kontakt w zakresie konserwacji z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych (Nowak). Podniesiono sprawę organizowania kursów szkoleniowych poświęconych konserwacji, opracowywaniu i opiece nad zbiorami specjalnymi (Śmiałkowski, Dziubecki). Pokrewny problem to zniszczenia dokonywane podczas reprografii kserograficznej (Śmiałkowski) oraz widoczny brak poszanowania dla starej książki, w związku z czym wystąpiono przeciwko wolnemu dostępowi

do starych druków (Nowak). Zdarzają się też w praktyce udostępniania przypadki skrajne — zamykanie niektórych zbiorów specjalnych w obawie przed zarekwirowaniem ich przez instytucje niekościelne (Bocian).

Ścisły związek z zabezpieczaniem i przedłużaniem trwałości zbiorów specjalnych oraz udostępnianie ich dla potrzeb badawczych miał wysunięty przez dyrektora Ośrodka ABMK ks. prof. Z. Zielińskiego projekt mikrofilmowania starodruków. Do sukcesywnego realizowania tego zadania gotów jest Ośrodek przystąpić już w najbliższej przyszłości. Wspomniany zaapelował do kierowników bibliotek teologicznych o wytypowanie do tej akcji w pierwszej kolejności najcenniejszych pozycji znajdujących się w posiadaniu podległych im placówek. Do uwag prelegenta o istotnym związku działu zbiorów specjalnych z historią teologii i rozwojem myśli teologicznej, jak również waloru konserwatorskiego mikrofilmowania pomników teologii polskiej nawiązał K. Klauza. Na potrzebę sporządzania spisów rozproszonych po parafiach starodruków — które systematycznie giną — zwrócił uwagę K. Rulka. Porządkowanie zbiorów starodruków parafialnych powinny przejąć biblioteki diecezjalne (Związek).

Wyłynęła też sprawa górnej cezury czasowej dla starych druków; najczęściej jest to rok 1800, ale granica ta zdaje się przesuwac już do 1850 (Nowak). Ks. prof. Librowski poruszył sprawę uporządkowania nomenklatury książki oraz sprawę rozgraniczenia i klasyfikacji poszczególnych rodzajów zbiorów, przytaczając kilka stosowanych przez siebie rozstrzygnięć. M.in. zalecał rękopisy w bibliotece traktować jako zbiory specjalne, archiwalia i muzealia biblioteczne przekazać do właściwych zbiorów. Rozpatrywano kwestię kartoteki proveniencji, istotną chociażby z punktu widzenia historii wiedzy teologicznej (Pabin, Związek, Librowski), jakkolwiek zdaniem Nowaka w sytuacji nieopracowania licznych zbiorów, problem ten schodzi na plan dalszy. Padło pytanie o miejsce ulotnych druków dokumentujących życie religijne (Chwalewski). Zdaniem prelegenta nie kwalifikują się one do zbiorów specjalnych, a należą do działalności dokumentacyjnej biblioteki.

Ponieważ szereg bibliotek zakonnych nie jest w stanie własnymi siłami sporządzić fachowego katalogu starodruków, należałoby podjąć prace w tym kierunku na szerszym forum (Śmiałkowski). Pabin nie widział na obecnym etapie możliwości opracowania systematycznego katalogu zbiorów specjalnych, w szczególności starych druków. Okazało się — po przeprowadzonym wśród uczestników konferencji sądu — jak niewiele z zasobu bibliotek kościelnych uwzględnia centralny katalog Biblioteki Narodowej.

A. Nowak: „Współpraca bibliotek teologicznych w Polsce”.

Swoje wystąpienie prelegent poświęcił omówieniu najważniejszych

form współpracy, warunkujących prawidłowy rozwój bibliotek i poszerzających możliwości poszukiwań badawczych. W świetle przedstawionych supozycji na czoło wysuwa się współpraca w dziedzinie informacji (opracowywanie i ogłaszanie katalogów zbiorów własnych, wielokierunkowość informacji: „z góry w dół”, tj. od większych bibliotek teologicznych do mniejszych, oraz analogicznie — „z dołu w górę” i tzw. informacja „pozioma”); warunkiem jej skuteczności jest szybkość, wyczerpujący charakter, wszechstronność. Dalej współpraca w zakresie gromadzenia zbiorów. Owocność działalności tego typu zależy od prawidłowego ustawienia polityki akwizycyjnej w ścisłym związku z profilem biblioteki, którego zresztą w większości przypadków w Polsce nie wypracowano, co jest ewidentnym dowodem nikłej współpracy księżnic kościelnych. Konkretnie rodzaje tej współpracy to wymiana dubletów, własnych publikacji, a nade wszystko konieczność koordynacji w dziedzinie gromadzenia czasopism. Jak w wielu innych przypadkach zwrócono uwagę na rolę, jaką mogłaby odegrać w tym względzie BU KUL. Z kolei Ośrodek ABMK powinien koordynować zakup pozycji importowanych. Zagadnienie wymiany dubletów autor rozwinął w osobnym, trzecim punkcie referatu. W szerokim kontekście bibliotecznej praktyki selekcyjnej kryteria kwalifikacji do grupy dubletów nie są jednoznaczne. I tak np. rękopisy czy stare druki, niekiedy wielowariantowe, zaopatrzone w noty proveniencyjne i glosy — a więc egzemplarze o indywidualnych cechach — trudno uznać za dublety. Również nowe książki często używane, należy przechowywać w większej ilości egzemplarzy. A. Nowak przypomniał statutowe zobowiązanie Ośrodka ABMK do pośrednictwa w wymianie dubletów. Jako czwarty element współpracy wymienia współdziałanie w zakresie opracowywania zbiorów, konieczne szczególnie na odcinku starych druków wymagających zaplecza fachowej literatury i odpowiednio przygotowanego personelu. Osłabła ostatnio współpraca z bibliotekami państwowymi; wskazany byłby patronat większych bibliotek — zwłaszcza BU KUL — oraz pośrednictwo Ośrodka ABMK w przedsięwzięciach organizacyjnych. Odnotowano rolę wypożyczalni międzybibliotecznej realizującej współpracę w skali całego kraju.

Naczelne miejsce w przedstawionej przez Nowaka koncepcji zajmuje idea patronatu sprawowanego przez biblioteki szczebla diecezjalnego i prowincjalnego (na czele z BU KUL) nad placówkami właściwego im terenu. Specjalną rolę w wypracowywaniu zasad, metod i celów współpracy przyznaje Ośrodkowi ABMK. Wskazane byłoby też powołanie ogólnokrajowych komisji do rozwijania poszczególnych form współpracy.

Dyskusja odsłoniła niektóre przyczyny hamujące kooperację bibliotek teologicznych w Polsce. Należy do nich m.in. brak jurysdykcji Ośrodka ABMK nad bibliotekami (Librowski); sprawa ta łączy się ze statusem

prawnym bibliotek seminaryjskich i prowincjalnych (Pabin). W tej sytuacji należy skoncentrować się na już istniejących, bądź wymagających niewielkiego nakładu sił i środków formach współdziałania: patronat ośrodków większych nad mniejszymi, wymiana dubletów i wydawnictw własnych, wymiana informacji o własnych zbiorach. Później przyjdzie czas na większe lub trudniejsze przedsięwzięcia, jak np. egzemplarz obowiązkowy czy księgarnia wysyłkowa. Istnieje potrzeba przeprowadzenia podziału między poszczególne większe placówki tytułów nabywanych za granicą czasopism, co zwiększy ich wachlarz w skali kraju. Realną pomocą byłby tu centralny katalog teologicznych czasopism zagranicznych w Polsce (Dziubecki). Natomiast mało realną wydaje się być ewentualna pomoc BN w opracowywaniu starodruków (Librowski, Pabin). O powołanie komisji o charakterze ogólnopolskim dla opracowania zasad, według których można by przeprowadzić program specjalizacji bibliotek teologicznych w kraju, zaapelował prelegent. Ze strony Ośrodka ABMK, m.in. w odpowiedzi na postulaty uczestników konferencji (Poleszak), zadeklarowano systematyczne organizowanie (co drugi rok) kursów bibliotekarskich poświęconych zagadnieniom szczegółowym. I tak na rok 1983 planuje się sympozjum poświęcone kwestii zabezpieczania starych druków (dyrektor Zieliński). Ze strony BU KUL poinformowano o podjęciu wstępnych kroków w kierunku zorganizowania ośrodka dokumentacji naukowej, wyspecjalizowanego w zakresie teologii i religioznawstwa. W sieci rozbudowanych na terenie kraju ośrodków dokumentacji i informacji naukowej brak jak dotychczas placówki tego typu. Realizacja tego przedsięwzięcia pozwoli m.in. uniknąć dublowania tematów badawczych, stworzy możliwość informowania teologów zachodnich o publikacjach teologicznych w Polsce, zapewni poważne oszczędności finansowe — przez przejście funkcji gromadzenia bibliografii teologicznej — bibliotekom terenowym dublującym dotychczas zbiory cennych i drogich wydawnictw, umożliwi dopływ informacji do osób zatrudnionych w duszpasterstwie (Klauza). Z zagadnień szczegółowych Rulka apelował o zabezpieczenie „żelaznego” egzemplarza archiwalnego wydawnictw regionalnych, przechowywanego w postaci „nieskażonej”, tzn. w takiej zewnętrznej formie, w jakiej wyszedł z drukarni.

D. Dzierzkowska: „Z doświadczeń Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w zakresie gromadzenia księgozbioru teologicznego”.

Ukazanie procesu tworzenia i uzupełniania zbiorów biblioteki kulowskiej stało się okazją do zapoznania kościelnego środowiska bibliotekarskiego chyba ze wszystkimi możliwymi źródłami zaopatrywania biblioteki teologicznej w Polsce, a również z szeregiem rozwiązań praktycznych stosowanych przez tę książnicę przy gromadzeniu księgozbioru. Koncepcja Biblioteki KUL mającej — obok zadań ogólnych właściwych

bibliotekom uniwersyteckim, tu głównie w zakresie dziedzin reprezentowanych na uczelni — ambicje archiwalizowania oraz dokumentacji polskiego piśmiennictwa teologicznego (w najszerszym tego słowa znaczeniu) i religioznawczego, wymaga maksymalnego wykorzystania istniejących możliwości. Ciągła aktualizacja bazy informacyjnej, a jest to podstawowy wymóg współczesnego warsztatu naukowego, kieruje zabiegami biblioteki w kierunku pozyskania najnowszych publikacji krajowych i obcych. Tym niemniej dąży się do zachowania proporcji między aktualizacją zbiorów a ich archiwalizowaniem. Powiększanie zbiorów dokonuje się przez nabytki planowe i okazyjne. Faktycznie jednak, po wygaśnięciu puli dewizowej (BU KUL korzystała z niej w latach 1954—1964) ilość planowanych wpływów zagranicznych uległa poważnemu obniżeniu. Przywrócenie w 1973 r. limitowanego uczestnictwa w puli dewizowej przy aktualnych cenach publikacji zagranicznych pozwala na planowanie zakupów w bardzo wąskim zakresie. Warunki działania biblioteki uniwersyteckiej określa z jednej strony brak rezerw personalnych i lokalowych, natomiast z drugiej niedostatek poważnej wielkości wpływów, głównie o charakterze okazyjnym, co w sumie nie pozostaje bez znaczenia dla spójności i właściwych proporcji zbiorów. Rodzi to problemy wymagające środków zaradczych. Brak miejsca — przy dużym nasyceniu zbiorów starszym piśmiennictwem teologicznym, a jednocześnie niedobór nowej książki zagranicznej — zachęca do współpracy międzybibliotecznej w zakresie wymiany dubletów oraz podjęcia wspólnych prac nad centralnym katalogiem czasopism zagranicznych w polskich bibliotekach kościelnych, jak również nad katalogiem nowych nabytków druków zwartych; udostępnienie tych katalogów stworzy sytuację, w której zasoby wszystkich bibliotek kościelnych będą mogły się wzajemnie uzupełniać.

Zabierający po prelekcji głos dyrektor Ośrodka ABMK ks. prof. Zieliński podkreślił konieczność specjalizacyjnego podziału ról pomiędzy poszczególne biblioteki w zakresie gromadzenia starszych publikacji, także prasowych, w związku z czym należy przystąpić do rozsądnego rozdysponowania tego rodzaju pozycji czasopiśmienniczych znajdujących się niejednokrotnie w niedostępnych składnicach parafialnych. Ze względu na skromną liczbę etatów wskazane skądinąd pośrednictwo Ośrodka ABMK jest aktualnie w tym względzie niemożliwe.

W miejsce wygłoszonego przez B. Królikowskiego referatu zamieszczono na łamach niniejszego czasopisma — za zgodą prelegenta — opracowanie **K. Klauzy**: „**Z doświadczeń w zakresie klasyfikacji literatury teologicznej w Bibliotece Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego**”.

Autor podaje na wstępie krótką historię prac nad katalogiem BU

KUL. Następnie przedstawia założenia i omawia podstawowe elementy katalogu systematycznego: schemat, poddziały wspólne, system odsyłaczy, system oznaczeń oraz znajdujący się na etapie opracowywania alfabetyczny indeks haseł przedmiotowych.

Publikacja schematów w prezentowanej formie częściowo realizuje wysunięty w tym względzie w trakcie konferencji postulat. Każdy z działów tworzących kolejne stopnie schematu posiada dwie części: informacyjno-metanaukową i wiedzę przedmiotowej. Udostępniono następujące stopnie schematu w pionie wiedzy przedmiotowej: działy główne (stopień 1). Na 2 stopniu — strukturę jednego z działów głównych, a mianowicie: teologia i religiologia, w tym historia Kościoła i prawo kanoniczne. Jedna z jednostek schematu, wchodząca w skład kolejnego poddziału o nazwie: teologia systematyczna i ogólna (stopień 3), teologia dogmatyczna (stopień 4) posłużyła jako ilustracja faktu, iż w miarę rozbudowy „w głąb” schemat nabiera coraz bardziej charakteru środowiskowego, tj. oddaje specyfikę konkretnej biblioteki. Przedstawiony na tym poziomie plan bibliotecznego podziału dogmatyki na jednostki szczegółowe pozostawia możliwość dalszych podziałów. W odniesieniu do nowszych dziedzin teologicznych, np. teologia ekumeniczna, teologia rzeczywistości ziemskich, Klauza proponuje takie podziały dając w tym ostatnim przypadku przykłady kilku jednostek szczegółowych. Tak więc dochodzimy do ewentualnego 5 stopnia schematu. Autor podkreśla elastyczny charakter schematu BU KUL, umożliwiający stopniowe uwzględnianie w ramach jego struktury zachodzących w nauce zmian. Omówienie poszczególnych elementów budowy schematu pozwala Klauzie stwierdzić, że spełnia on założone funkcje: informacyjną, dydaktyczną, statystyczną i porządkującą; stanowi solidną podstawę do dalszych prac i zdolny do modyfikacji dla potrzeb innych polskich bibliotek teologicznych model.

Dyskusja po referacie Królikowskiego nawiązywała do doświadczeń współpracy bibliotekarzy i pracowników naukowych KUL nad koncepcją katalogu systematycznego (Zieliński, Królikowski). Ks. prof. Librowski skonstatował mnożące się trudności przy klasyfikacji coraz liczniejszych pozycji o charakterze interdyscyplinarnym. Zastrzeżenia przeciwko strukturze katalogu systematycznego biblioteki KUL wysunął Pawlikowski, przypominając, że wzorowano ją na przestarzałym, ubiegłowiecznym schemacie Hartwiga, adaptowanym w Poznaniu, zastosowanym następnie w bibliotece UJ. Charakteryzuje go klasyczny układ dyscyplin, rozbudowa od ogółu do szczegółu. Widział potrzebę stworzenia kilku wzorcowych układów katalogowych: skróconego systematycznego, działowego oraz — bardzo przydatnego, np. w małych bibliotekach zakonnych — katalogu krzyżowego.

3. PODSUMOWANIE

Analiza materiału dwudniowych obrad konferencji pozwala zrekonstruować obraz naukowej biblioteki teologicznej w Polsce a. D. 1981.

Liczbę tego rodzaju placówek w skali kraju, odpowiadających wymogom stawianym bibliotekom naukowym, da się w przybliżeniu określić na około 40. Różnią się one znacznie między sobą zarówno wielkością, stopniem opracowania, jak też strukturą ukształtowanych w różnych skalach czasu i warunków zbiorów. Przeciętna polska ksiąźnica teologiczna jest to z reguły instytucja odczuwająca niedostatki personalne i lokalowe; czasem o dużym nasyceniu starym piśmiennictwem teologicznym, często o niedoborze nowego, a to na skutek dużej przypadkowości w nabywaniu literatury krajowej (nie zdaje egzaminu praktyka egzemplarza obowiązkowego, nawet odpłatnego), jak również zagranicznej (brak dewiz). Praktycznie jedynym kanałem systematycznej łączności są, jak dotąd, wypożyczalnie międzybiblioteczne.

Na obecnym poziomie polskiego szkolnictwa teologicznego, biblioteka jako warsztat teologa musi odpowiadać zwiększonym zapotrzebowaniom badawczym. Aby sprostać tym wymaganiom, środowisko bibliotekarzy kościelnych powinno wypracować własną teorię biblioteki teologicznej, odpowiadającą polskim realiom i perspektywom. Refleksja ta winna zmierzać do precyzyjnego określenia zadań i przygotowania praktycznych rozwiązań w przezwyciężaniu trudności na drodze gromadzenia zbioru teologicznego. Politykę akwizycji należy podporządkować racjom wpływającym z postępującego powszechnie procesu specjalizacji, nieuniknionego również w przypadku ksiąźnic teologicznych, jeśli te pragną sprostać stojącym przed nimi zadaniom. Specjalizacja jest jedyną alternatywą dla programu zmierzającego do objęcia możliwie najszerszego wachlarza piśmiennictwa teologicznego, a zwłaszcza czasopiśmiennictwa.

Nieodzownym elementem tak zorganizowanego ogólnokrajowego systemu bibliotecznego jest sprawny aparat informacji naukowej, dostarczającej danych o poszczególnych zbiorach (katalogi), jak i w szerszej skali ogólnobibliotecznej (katalogi centralne), wyposażony w narzędzia informacji, umożliwiający kontakt ze światową nauką. Z natury rzeczy struktura tego aparatu wymaga istnienia centrów ogniskujących procesy informacyjne, tj. gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie, wyszukiwanie i przekazywanie informacji. Wydaje się, że taki centralny ośrodek informacji — odpowiedzialny w skali krajowej za działalność informacyjną dotyczącą dziedziny wiedzy teologicznej i religioznawczej — ma szansę powstać przy BU KUL.

Program kooperacji musi uwzględniać konkretne warunki, a więc wyjść od intensyfikacji prostych form współpracy bibliotek: wymiana

dubletów, wydawnictw własnych, wymiana informacji o zbiorach, patronat bibliotek większych nad mniejszymi (np. opieka nad starodrukami w zbiorach parafialnych). Zaczątkiem specjalizacji może być akcja kompletowania wydawnictw regionalnych i pozycji małej poligrafii przez biblioteki szczebla diecezjalnego i prowincjalnego. Należy rozpocząć też przedsięwzięcia bardziej skomplikowane, wymagające szerokiej współpracy. Na obecnym etapie nieodzownym staje się podjęcie prac nad katalogami: podstawowych publikacji teologicznych, systematycznym — zbiorów centralnych, centralnym — czasopism zagranicznych w polskich zbiorach kościelnych, oraz ogłaszanie katalogów zbiorów własnych, np. katalog nowych nabytków druków zwartych BU KUL. Nowy centralny katalog czasopism teologicznych i filozoficznych, centralny katalog nowszej literatury teologicznej druków zwartych — wraz z ujednoczeniem i rozpowszechnieniem ogólnych zasad opisu bibliograficznego czasopism — stworzy fundament pod informację naukową w polskich bibliotekach teologicznych. Zgłoszona przez bibliotekę KUL gotowość opracowania zestawów literatury w zakresie informacji bibliograficznej oraz literatury metodologicznej — dla potrzeb bibliotek krajowych — stanowi jeden z konkretnych rezultatów konferencji. Biblioteka uniwersytecka mogłaby też służyć pomocą w koordynacji na polu gromadzenia czasopism i wymiany książek między bibliotekami. Na szczególną uwagę zasługuje gotowość Instytutu Tomistycznego w Warszawie do opracowania katalogu obcych czasopism teologicznych w bibliotekach polskich.

Efektywność współpracy bibliotek wymaga m.in. stworzenia wielokierunkowego — między księżnicami różnych szczebli — przepływu informacji w sieci bibliotecznej. Tego rodzaju zespołowa współpraca nie może się obyć bez form organizacyjnych. Decyzją Episkopatu Polski zobowiązano Ośrodek ABMK do zorganizowania i sprawowania opieki metodyczno-naukowej nad archiwami, bibliotekami i muzeami kościelnymi diecezji i zakonów. W trakcie omawianej konferencji kierowników bibliotek teologicznych w Polsce eksponowano Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych jako placówkę, która odegra specjalną rolę w wypracowywaniu zasad, metod i celów współdziałania bibliotek; będzie pośredniczyć w przedsięwzięciach organizacyjnych środowiska bibliotekarskiego; podejmie prace koordynacyjne w programie specjalistycznego profilowania zbiorów książnic teologicznych; przejmie wynikające ze specjalizacji obowiązki koordynacji, zakupu pozycji importowanych i pośrednictwa w wymianie dubletów. Zwrócono przy tym uwagę na przyczyny blokujące operatywność Ośrodka w tym względzie. Są nimi z jednej strony brak uprawnień dyspozycyjnych w stosunku do bibliotek kościelnych, które z kolei nie posiadają jasno sprecyzowanego statusu prawnego,

z drugiej zaś — nieliczna kadra pracowników Ośrodka. Tak więc akcja reprograficzna i szkoleniowa była dotąd głównym przedmiotem działań Ośrodka ABMK. Obecnie należy przystąpić do opracowania programu specjalizacji i współpracy na płaszczyźnie ogólnopolskich komisji reprezentatywnych dla środowiska bibliotekarskiego, działających pod auspicjami Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych.

Zwołane po długiej przerwie forum polskich bibliotekarzy kościelnych stworzyło szansę wymiany doświadczeń i zbliżenia poglądów na sposoby rozwiązywania najważniejszych problemów polskich bibliotek teologicznych.

KS. FELIKS LENORT

BIBLIOTEKA TEOLOGICZNA. JEJ SPECYFIKA I FUNKCJE

Zacznę od stwierdzenia, które zapewne nie jest odkrywcze, ale zwrócenie nań uwagi w tym gronie, na początku dwudniowego spotkania poświęconego teoretycznej i praktycznej refleksji nad zjawiskiem bibliotek teologicznych w Polsce, musi okazać się celowe i pożyteczne. Otóż posiadamy w naszej polskiej kulturze teologicznej bogate piśmiennictwo ze wszystkich niemal dziedzin nauk kościelnych. Jesteśmy nawet obecnie świadkami bujnego rozwoju tego piśmiennictwa. W dziejach i rozwoju polskich nauk teologicznych miały i mają wciąż niekwestionowany udział — kształtujące się w ciągu wieków — nasze ksiąźnice teologiczne. Przeszłość tych bibliotek bywała już wielokrotnie przedmiotem zainteresowań badaczy, częściej jednak zainteresowanie to dotyczyło zbiorów najstarszych, średniowiecznych, głównie w kontekście szerszych badań nad początkami dziejów naszej kultury rodzimej. Z tego też nurtu wyrosły usiłowania opracowywania katalogów najcenniejszych rękopisów bibliotecznych i starych druków. Monografie bibliotecznych w sensie ścisłym posiadamy niestety wciąż niewiele, a te które są, dotyczą głównie małych, historycznych ksiąźnic klasztornych, chociaż — przyznać trzeba — pojawiło się ostatnio i kilka ujęć szerszych, np. w odniesieniu do dziejów bibliotek jezuickich, biblioteki katedralnej w Gnieźnie (J. Rył) czy ostatnio Biblioteki Akademii Duchownej w Warszawie (B. Wilejszys). Nikt jednak — jak dotąd — nie pokusił się o jakąś wstępną syntezę tych dziejów. Mam jednak do odnotowania cenną inicjatywę w zakresie doku-